

Наталія Петрівна ЧЕРНЯК,

викладач

Запорізького центру первинної професійної підготовки

«Академія поліції» (м. Запоріжжя)

Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ: ПРОБЛЕМИ ЙОГО ЗДІЙСНЕННЯ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

В умовах сьогодення актуальність даної теми зумовлена низкою ключових проблем, насамперед відповідність українського законодавства під Європейські стандарти з іншого боку через політико-економічну нестабільність в Україні відсутнє належне фінансове забезпечення відповідних державних органів, котрі здійснюють досудове розслідування, що в свою чергу призводить до низки інших проблемних питань.

Вивчення проблем здійснення досудового слідства займались такі вчені: Ю. Аленін, І. Басиста, Р. Благута, В. Василичук, А. Вознюк, Б. Павлишин, О. Пунда, Г. Рибінкова, І. Стасів, Л. Удалова, В. Черней, С. Чернявський, Д. Ягунов.

В науковій літературі досудове розслідування трактується як діяльність органів, що здійснюють досудове розслідування за для забезпечення реалізації завдань кримінального провадження, яке розпочинається з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань та закінчується в рамках однієї з передбачених Кримінальним процесуальним кодексом форм завершення досудового розслідування.

До Єдиного реєстру досудових розслідувань відповідно до п. 5 ст. 214 Кримінального процесуального кодексу України вносять наступні відомості: дату надходження заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення або виявлення з іншого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення; ініціали чи найменування потерпілого; інше джерело з якого виявлені обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення; короткий виклад обставин; попередня правова кваліфікація про вчинення кримінального правопорушення; відомості про особу, що вносила відомості до реєстру; інші обставини, що можна занести до Єдиного реєстру досудових розслідувань [1].

До органів, які здійснюють досудове розслідування, можна віднести: слідчих Національної поліції; слідчих органів безпеки; слідчих, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства; слідчих органів Державного бюро розслідувань; детективів Національного антикорупційного бюро; слідчих органів Державно кримінально-виконавчої служби України.

Зазначу, що В. Коваленко акцентує увагу на тому, що під час досудового розслідування використовують наступні форми: досудове слідство та дізнання. Особливістю досудового слідства є те, що воно обмежене в часі і його строк не може перевищувати 2 місяці з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні злочину. Інша форма досудового розслідування це дізнання, строк не повинен перевищувати 1 місяць з дня повідомлення особі про підозру [2, с. 58].

Але нажаль існує низка проблем під час здійснення досудового слідства. Так, на думку М. Грібова, серед таких проблем є організаційні проблеми, які включають в себе не правові аспекти під час організації та діяльності тих чи інших органів, що впливає на повноту та широту неупередженості здійснення досудового розслідування [3, с. 27].

В сьогоденних реаліях О. Космін вважає, органи досудових розслідувань мають неналежне фінансування та відсутність кваліфікованих кадрів, недоопрацьоване інформаційне забезпечення, та низький рівень матеріально-технічної бази [4, с. 34].

Заробітна платня в ієрархічній структурі органів досудового розслідування є невиправданою адже порівнюючи досвід європейських країн на які ми рівняємось у нас простежується чіткий та систематичний брак фінансового забезпечення, котрий би мотивував працівників та впливав на постійні кадрові зміни.

Але разом з тим через недостатнє фінансове забезпечення виникають корупційні схеми, які не оминають і досудове розслідування. Це може проявлятися через неправомірне відкриття кримінального провадження на основі сфабрикованих доказів, або навпаки щоб провадження не розслідувати або не проводити неналежні слідчі (розшукові) дії, затягнути їх проведення. Досить часто відбувається приховування певних фактів під час досудового розслідування, що вказують на невинуватість чи навпаки сфабриковану винуватість особи.

Можна сказати і про те, що існують також певні недоліки проведення реформ в Україні. Так, наприклад, через реформування судової системи, прокуратури та поліції відбулась нехватка кадрів. Через брак кваліфікованого персоналу затягується і досудове розслідування, залишаються не розкритими багато кримінальних проваджень. Або, за таких обставин, провадження розкриті не завжди об'єктивно.

Разом з тим під час досудового розслідування не рідко відбувається перевищення службових повноважень. Так, О. Татаров наголошує, що у більшості випадків це проявляється через недотримання норм Кримінального процесуального кодексу України чи інших нормативно-правових актів. Але існує також й інша причина такого поведіння це нахабна поведінка стосовно інших осіб досудового розслідування [5, с. 48].

Через брак кваліфікованого персоналу в осіб досудового розслідування досить часто зустрічаються ознаки некомпетентності. Такі особи діють не об'єктивно адже вони здебільшого не знають чинні норми закону або як вони застосовуються на практиці. Здебільшого така проблема виникає через постійне вдосконалення законодавства в нашій країні та проведенням реформ.

На початкових етапах досудового розслідування можуть виникати проблеми у послідовності дій прокурором, проблема під час об'єднання матеріалів, зі строками котрі встановлені для проведення досудового розслідування. Не рідко відбуваються неправомірні дії прокурора чи навіть бездіяльність, серед таких дій є неповернення тимчасово вилученого майна, не здійснення обов'язкових процесуальних дій.

На етапі проведення слідчих (розшукових) дій досудового розслідування виникають спірні питання під час проведення допиту, пред'явлення речей для впізнання, обшук, огляд, слідчий експеримент. Так, наприклад, проведення допиту по відео фіксації є нагальною потребою, адже допомагає пришвидшити цей процес, але програмне забезпечення в деяких областях України досить матеріально затратне, це в той час коли наша країна переживає кризовий стан. Більшість науковців наголошують на належному вивченні вчинення злочину, через те, що під час експерименту в процесі досудового розслідування можуть виникнути непередбачувані обставини на які слідчий повинен швидко відреагувати. Мінусом є те, що судова експертиза є недосконалою через відсутність технічних засобів, реагентів.

Серед шляхів вирішення проблем досудового розслідування, на нашу думку, є зміни в нормативно-правових актах, в свою чергу це б приляло усуненню неточності та колізії.

Таким чином, на сьогоднішньому етапі під час досудового розслідування існує низка проблем серед яких є корупція, подолання її можливо тільки через належне матеріальне забезпечення всієї ієрархічної структури правоохоронних органів та належна заробітна плата до європейського рівня, але не менш важливим в цьому процесі є встановлення більш тяжкої міри покарання за такий злочин. Через проблему низького рівня кваліфікованих кадрів є висока вірогідність необ'єктивності введення розслідування, тому слід погодитись з думкою багатьох науковців, які вважають, що потрібно впроваджувати більш високі конкурсні вимоги на посаду слідчого, прокурора, судді. Потрібно оновити технічне забезпечення, збільшити фінансування даної галузі. Разом з тим потрібно удосконалити законодавство, за для уникнення колізій, запозичення європейського досвіду на практиці. Перераховані вище дії допоможуть зменшити рівень злочинності та збільшити довіру українців до правоохоронних органів.

Перелік використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
2. Коваленко В. В., Удалова Л. Д., Письменний Д. П. Кримінальний процес: підручник. Київ: «Центр учбової літератури», 2013. 544 с.
3. Актуальні проблеми досудового розслідування: зб. тез доповідей IV Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 1 липня 2015 р.). Київ: НАВС, 2015. 360 с.
4. Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення: матеріали постійно діючого наук.-практ. семінару (Харків, 26 жовтня 2018 р.). Харків: Право, 2018. Вип. 10 (ювіл.). 306 с.
5. Татаров О. Ю. Досудове провадження в кримінальному процесі України: теоретико правові та організаційні засади (за матеріалами МВС), монографія. Донецьк: ТОВ «ВПП «ПРОМІНЬ», 2012. 639 с.